

Ένας ελληνικός μύθος

*Υπάρχει μόνο ένας τρόπος να διηγηθεί κανείς
αυτή την ιστορία*

Κάθε γυναίκα χρειάζεται μια ιστορία, και ίσως η ιστορία πρέπει να έχει ως εξής.

Μερικές φορές, στη μέση μιας σπουδαίας μάχης, με τη γεύση του αίματος στο στόμα, κλείνεις τα μάτια. Μέσα στο σκοτάδι των βλεφάρων σχηματίζεται ένα τοπίο, ένας κόλπος περιστοιχισμένος από ελαιόδεντρα, κι ο πρωινός ήλιος να διαπερνά το διάφανο νερό μέχρι την καρδιά της άμμου, που τη ρυτιδώνουν μικροσκοπικά ρεύματα. Ίσως κάποτε να κατείχες μια ανάμνηση του νησιού, αλλά την έχασες μετά από χρόνια πολέμων. Ίσως το όνομά του να το πρόφερε μια περαστική γυναίκα που δεν ήξερε ότι γνώριζες τη γλώσσα της. Ίσως να είναι κάτι ανύπαρκτο, που το έφτιαξες εσύ με τη φαντασία σου σε κάποια στιγμή καθάρης απελπισίας για να σε παρηγορήσει μέσα στη δυστυχία σου. Ίσως να θυμίζει πατρίδα. Κάποια μέρα αφήνεις κάτω τα όπλα κι αποφασίζεις να επιχειρήσεις την επιστροφή στο νησί. Ξεκινάς.

Φτάνεις πρώτα στη χώρα των Κυκλώπων. Όλοι έχουν

όμορφα σώματα και τα μονόφθαλμα βλέμματά τους αρκούν για να σε κάνουν να ξεχάσεις προς τα πού νόμιζες πως πήγαινες. Μένεις μαζί τους για πολλά χρόνια ή για ένα χρόνο ή για μια ζωή. Μερικές φορές τούς γεννάς παιδιά. Μερικές φορές καταβροχθίζεις τα παιδιά ή σε καταβροχθίζουν αυτά. Έτσι κι αλλιώς η στάση που έκανες αποδεικνύεται δαπανηρή. Αν έχεις τύχη, τα μάγια λύνονται νωρίς και συνεχίζεις το ταξίδι σου.

Μόλις κάνεις πανιά, οι καταιγίδες φέρνουν κάθε λογής ενάντιους ανέμους. Ένα στενό πέρασμα με πανύψηλα βράχια εμποδίζει την πορεία σου. Η θάλασσα στροβιλίζεται επικίνδυνα. Κατά παράδοση τέρατα που ήταν κάποτε ωραία πλάσματα φυλάσσουν το δρόμο κι απαιτούν να τα αναγνωρίσεις –ή τουλάχιστον να τα δωροδοκήσεις– προτού τα προσπεράσεις. Όταν η μητέρα μου πέρασε από δω, δυο γυναίκες έσκυφαν πάνω από το χείλος του γκρεμού· η μια με δόντια σα μαχαίρια φορούσε μια ποδιά και κρατούσε από το χέρι τρία μικρά παιδιά, και η άλλη φορούσε πολύ μείκ-απ και φυσούσε προς τα κάτω επικίνδυνες αναθυμιάσεις φορτωμένες καπνό και αλκοόλ.

Αφού προσπεράσεις τα τέρατα, φτάνεις σ' έναν όμορφο κόλπο, σ' ένα νησί από διαφημιστική αφίσα. Ίσως να είναι αυτό. Μια γυναίκα εκεί πουλά γουρούνια και σου λέει να ξεκουραστείς και να μείνεις λίγο μαζί της. Οι μουσούδες των γουρουνιών μοιάζουν παράξενα οικείες· ένα απ' αυτά σου θυμίζει κάποιον πρώην σου. Διαπιστώνεις πως σου 'χει έρθει μια ξαφνική επιθυμία για χοιρινό. Σε ταΐζει υπέροχα δείπνα και παρατεταμένα, πολυτελή γεύματα και περνάς καλά γελώντας με τα κόλπα που κάνουν τα γουρούνια. Τελικά βλέπεις πως όλη αυτή η ευτυχία σε καθυστερεί από

το να φτάσεις στον πραγματικό προορισμό σου αλλά, όταν λες πως θέλεις να φύγεις, θυμώνει τόσο που το σκας κρυφά τα χαράματα.

Σ' αυτή την ιστορία, όταν λες στο πλήρωμα να σε δέσει στο κατάρτι, οι σειρήνες στην ακτή έχουν τα πρόσωπα των θειάδων σου και τα σώματα όμορφων πουλιών. Χοροπηδούν η μία γύρω από την άλλη καπνίζοντας τσιγάρα και τινάζοντας τα φτερά τους. Το κουτσομπολιό τους σηκώνεται πάνω από τα κύματα και φτάνει ως εσένα καθώς τις προσπερνάς. Μιλούν μια γλώσσα που απλώς μισοκαταλαβαίνεις και ξέρουν πολύ καλά πού πηγαίνεις και ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος για να φτάσεις εκεί, αλλά δεν σηκώνουν το βλέμμα. Θέλεις να πηδήξεις από το πλοίο, να τους κάνεις μερικές ερωτήσεις, κάποια πράγματα που πάντα ήθελες να ξέρεις. Το ρεύμα σε σπρώχνει πιο πέρα· τα λόγια τους ακούγονται σχεδόν καθαρά, σχεδόν σα δικά σου.

Φαίνεται πως οι θεοί δεν θέλουν να φτάσεις στην ξηρά. Αν όμως επιμένεις, θα φτάσεις τελικά στο νησί. Θα διαπιστώσεις ότι το ήρεμο πρόσωπο που σε περιμένει είναι το δικό σου ήρεμο πρόσωπο. Η γυναίκα που βρίσκεται εκεί απώθησε όλους τους μνηστήρες κι έμαθε πώς να υφαίνει. Υφαίνει μια ιστορία κάθε μέρα, μια ιστορία που έχει μέσα της τη βουερή αντάρα του ωκεανού και την αθόρυβη μετατόπιση ενός αμμόλοφου. Στο τέλος της μέρας ξεπλέκει την ιστορία, χαρούμενη που την αφήνει να χαθεί κι αρχίζει πάλι, γιατί ξέρει πως το καλύτερο πράγμα είναι το ίδιο το ταξίδι, γιατί ξέρει πως κουβαλά το ταξίδι και το νησί και την ημέρα, όλα μαζί, στην παλάμη τού ενός χεριού.

Η μητέρα μου πήγε στην Ελλάδα το 1955, ή τουλάχιστον έτσι μου είπανε.

Οι γυναίκες εκείνη την εποχή φορούσαν στενά ρούχα που τόνιζαν τη μέση κι εγώ μπορώ να τη φανταστώ να βγαίνει από το πράσινο καμπριολέ με το οποίο μόλις είχε διασχίσει την Ευρώπη. Παραδίδεται στον ξεπεσμένο ιταλό κόμη, ο οποίος θαυμάζει τον τρόπο με τον οποίο το μάλλινο φόρεμά της τής τυλίγει το σώμα καθώς τη βοηθά να πατήσει το πόδι της στο δρόμο. Στις ιστορίες, ο κόμης έχει έρθει μαζί της και με τη Δάφνη, την καλύτερή της φίλη, και τον νέο σύζυγο της Δάφνης στο ταξίδι τους από το Λονδίνο στην Αθήνα. Τα υπόλοιπα που γνωρίζουμε γι' αυτόν έχουν ξεθωριάσει γύρω στις άκρες, σα μια φωτογραφία που έχει μείνει πολύ καιρό στην αποθήκη. Μετά απ' αυτό επιστρέφει στο μικρό διαμέρισμα όπου μένει συνεχώς με τη μητέρα του, σε μια μικροσκοπική γωνιά του παλιού παλάτσο που έχουν ακόμη στην ιδιοκτησία τους, γεμάτο έπιπλα που δεν έχουν πια τα μέσα να συντηρήσουν. Αρχίζει τώρα να σβήνει από μόνος του στη φαντασία μας. Φορά λευκό φράκο και τρέφει ένα λεπτό μουστάκι. Το δέρμα του είναι ωχρό, έτσι όπως ήταν πάντα το δέρμα των αντρών, κι έχει χλωμούς μοβ κύκλους κάτω από τα μάτια. Κοιτάζει τον κόσμο με θλιμμένο βλέμμα, αφού ξέρει πως προορίζεται να παίξει μικρό ρόλο. Αλλά όσο περισσότερο φαντάζομαι τη μητέρα μου τόσο καθαρότερη γίνεται. Πάνω στους ώμους της έχει τυλίξει ένα εμπριμέ μαντήλι από σιφόν, σαν αυτά που φορούν οι γυναίκες στις παλιές ταινίες. Φορά σκούρα, κομφά, μυτερά γυαλιά και δεν τα βγάζει καθώς περιεργάζεται το καινούργιο γαμήλιο διαμέρισμα της Δάφνης.

Το άσπρο του καινούργιου κτιρίου είναι εκτυφλωτικό σα

μάρμαρο κι ο ουρανός μοιάζει καθαρός, απέραντος και γαλάζιος. Ξέρουμε πως είναι στη Γλυφάδα, την οποία πρέπει να φανταστούμε όχι όπως είναι τώρα, που έχει τον αέρα ημιτελούς προαστίου υποσκελισμένου από άλλα προάστια και δείχνει αμήχανα για την ηλικία της. Η Γλυφάδα τους είναι καινούργια, νεόκοπη, παρθένα. Σειρές από όμοια άσπρα κουτιά οριοθετούν τη νέα άκρη της Αθήνας, ενώ στο βάθος υπάρχουν μόνο τα μελιά χωράφια της Αττικής. Πιο πέρα μπορούν να φανταστούν τα χωριά, που ακόμη κοιμούνται τον χωριάτικο ύπνο τους, ή το λίκνισμα των καικιών που βγαίνουν στ' ανοιχτά και μαζεύουν τα δίχτυα. Πίσω τους ο σφυγμός της κυκλοφορίας φανερώνει μια πόλη που κινείται αρκετά γρήγορα ώστε να κάνει τη χάρη σε λίγους κατοίκους της να ζουν δίπλα στη θάλασσα πάνω σ' ένα λόφο, όπου μπορούν να νιώθουν νέοι, μοντέρνοι και πλούσιοι.

Τα διαμερίσματα έχουν διπλούς νιπτήρες στα μπάνια τους και χώρο για ηλεκτρικές συσκευές στην κουζίνα. Όταν ο μελλοντικός σύζυγος της Δάφνης το αγόρασε, της είπε πως θα ένιωθε σα να μην είχε φύγει ποτέ από τη Νέα Υόρκη· θα την πήγαινε πίσω στη σύγχρονη Ελλάδα, στον καινούργιο παλαιό κόσμο. Το διαμέρισμά τους μοιάζει να είναι το μεγαλύτερο, το καλύτερο, χτισμένο ακριβώς στην κορυφή του λόφου. Ο δρόμος τυλίγεται σαν τάφρος γύρω στο κτίριο, γύρω στις κομψές ναυτικές γραμμές του. Η ασφάλτος μόλις έχει στεγνώσει. Ο δρόμος θα είναι σημαντικός αργότερα για την ιστορία, όπως και η βεράντα που συγκοινωνεί με το δωμάτιο των ξένων από κάτω. Το κάτω μέρος του τοίχου που διατρέχει εξωτερικά το κτίριο έχει λερωθεί με λίγη λάσπη, μ' ένα πλούσιο κόκκινο που θα υπενθυμίζει, σε όποιον το κοιτά, το μεθυστικό και υγρό χρώμα.

Γιατί είναι εκεί η μητέρα μου; Ένα χρόνο πριν ήταν στο πίσω δωμάτιο του πατρικού διαμερίσματος. Είχε μαύρους κύκλους κάτω από τα μάτια της γιατί ποτέ δεν έβγαινε έξω, ενώ ακόμη και οι γονείς της, που της είχαν πει να έρθει στο πατρικό μετά το κολέγιο για να βοηθήσει την οικογένεια, ανησυχούσαν. Ήταν μόλις είκοσι χρονών και νόμιζε πως η ζωή της είχε τελειώσει.

Πώς το ξέρω αυτό; Ποτέ δεν μου το είπε φυσικά. Μόνο διάφορες κουβέντες από δω κι από κει. Οι ιστορίες έβγαιναν τυχαία στο φως ή εμφανίζονταν πίσω από παλιές φωτογραφίες που βρισκόνταν κλεισμένες σ' ένα κουτί βαθιά κρυμμένο στο γκαράζ. Καμιά μας δεν ήξερε πως υπήρχαν κι άλλοι τρόποι να εισχωρήσεις στο παρελθόν, κι άλλες διαδρομές. Κάθε ιστορία μπορεί να ειπωθεί, και με τόσο πολλούς διαφορετικούς τρόπους.

Έτσι ξέρω για μια σκηνή που κράτησε –μια σκηνή που πρέπει να κράτησε– από την παιδική της ηλικία.

Είναι σχεδόν οχτώ χρονών. Η μητέρα της και οι αδερφές της μητέρας της είναι μαζεμένες γύρω στο τραπέζι της κουζίνας, ενώ σωροί από πολύχρωμο μετάξι και σύρμα στοιβάζονται πάνω στο τραπέζι ή είναι ενωμένοι σε μαλακά χρωματιστά ματσάκια γύρω στα πόδια τους. Τα μεγάλα ματσάκια γίνονται τριαντάφυλλα, τουλίπες, κατιφέδες και η μητέρα μου έχει επιστρατευθεί για να τυλίγει το σύρμα γύρω στο μετάξι, που έχουν διπλώσει σε πτυχές οι γυναίκες με τα δάχτυλά τους. Επειδή οι γυναίκες πληρώνονται με το λουλούδι, το ύφασμα αλλάζει χέρια πάνω από το τραπέζι με γρηγοράδα. Τα χέρια τους είναι στομωμένα από τη δουλειά χρόνων, κομμένα από μαχαίρια όταν ήταν νέες και απρόσεκτες, γεμάτα κηλίδες

τραχιές στο άγγιγμα, ξεφλουδισμένα λίγο γύρω στα δάχτυλα εκεί όπου έχουν αγγίξει ασβέστη και λευκαντικό, σκασμένα στις άκρες της παλάμης από το αλάτι και την ξηρότητα. (Μπορώ να το επιβεβαιώσω αυτό κοιτάζοντας τα δικά μου χέρια, όπου το δέρμα κατά μήκος των δαχτύλων έχει αρχίσει να ρυτιδώνει και να γίνεται τραχύ· ή της μητέρας μου, που το μεγάλο δάχτυλο του χεριού μετά το τύλιγμα τόσων αμπελόφυλλων είναι γεμάτο κάλους ανθεκτικούς στην άρμη.)

Τα χέρια της μητέρας μου είναι αρκετά μικρά ώστε να βγάζουν πέρα τη λεπτή δουλειά που απαιτεί το τύλιγμα του σύρματος, αλλά είναι ανυπόμονη. Έξω τ' αδέρφια της παίζουν στο δρόμο. Η οικογένειά της μετακόμισε σ' αυτό το διαμέρισμα, ένα από τα πολλά της σειράς, μικρό και σκοτεινό ανάμεσα σε άλλα κτίρια. Στην προσπάθειά τους να βρουν ένα ασφαλές λιμάνι και να γλυτώσουν από διάφορους ιδιοκτήτες, μετακόμιζαν συνεχώς για πολλά χρόνια, αλλά τώρα λένε ότι θα καλυτερέψει η κατάσταση με τον πόλεμο. Η μητέρα μου κοιμάται με τους αδερφούς της σ' ένα δωμάτιο. Δυσκολεύτηκαν πολύ να κάνουν φίλους, τα σκληρά αγόρια της γειτονιάς τούς δοκιμάζουν ακόμα.

Η μητέρα μου ακούει τις θείες της να κουτσομπολεύουν. Μιλούν την πρώτη της γλώσσα, τα λόγια που της είπαν να βάλει στην άκρη όταν πήγε στο σχολείο. Οι φωνές τους είναι μελωδικές και αβίαστες, όπως ποτέ δεν είναι όταν μιλούν στα παιδιά τους, όταν οι γλώσσες τους σκοντάφτουν πάνω στις γωνίες μιας αλλότριας γλώσσας. Κινούνται γρήγορα μέσα στα παχιά φωνήεντα της μητρικής γλώσσας τους, σα νερό που κυλάει. Ξέρουν ένα κορίτσι που μόλις ήρθε από την Ελλάδα και παντρεύεται κάποιον έξω από την

κοινότητα, και απολαμβάνουν την ίδια τους την αγανάκτηση περνώντας την η μία στην άλλη και ζυμώνοντάς την ξανά και ξανά. Η μητέρα μου φαντάζεται το Κουήνης έξω από το παράθυρο, τα σπιτάκια σαν κύβους και τους χαλασμένους δρόμους που κυλούν μέχρι το Ήστ Ρίβερ και τις γέφυρες που ενώνουν τα νερά του ποταμού με ταχύτητα φωτός, τους πύργους του Μανχάταν και τις ωραίες γυναίκες.

Πάνω στη σόμπα οι γυναίκες άφησαν ένα κοτόπουλο να βράσει μέσα σε μια μεγάλη κατσαρόλα με αλατισμένο νερό. Περιμένουν μέχρι να μαλακώσει το κρέας και να ξεκολλάει από τα κόκκαλα, και μετά θα καθαρίσουν το τραπέζι και θ' αρχίσουν να ξεχωρίζουν το ψαχνό του κρέατος από τους χόνδρους. Τα παράθυρα θαμπώνουν από τον ατμό κι αφήνουν μια μικρή γκριζα γραμμή να σημαδεύει τον εξωτερικό χώρο. Η μητέρα μου κοιτάζει έξω το τελευταίο κομμάτι λαμπερού ουρανού και περιμένει να δει πότε ο ατμός θα καλύψει το τζάμι και στο πάνω μέρος. Δεν προσέχει πότε ξεκινά η φωτιά, πότε η φλόγα από τη σόμπα πετάγεται κάτω από τη φαρδιά κατσαρόλα κι αρπάζει την άκρη μιας λαδωμένης κουρελούς. Οι γυναίκες έχουν πεταχτεί απάνω, ρίχνουν την κουρελού στο νεροχύτη και την καταβρέχουν με νερό. Γελούν όλες μαζί και μιλούν στη σόμπα σα να ήταν παιδί ή θεός, σα να μπορούσαν να την πείσουν να μην ξανακάνει τέτοια κακή πράξη στο μέλλον. Η μητέρα μου λέει, χωρίς να σηκώσει το βλέμμα από το σύρμα, *Δεν έφταιγε η σόμπα, εσείς αφήσατε την κουρελού πολύ κοντά στη φωτιά.*

Οι θείες της γελούν. Η μητέρα της δεν την κοιτάζει, αλλά λέει στις αδερφές της, *Σηκώθηκε τώρα και τ' αυγό και δίνει συμβουλές στην κότα.* Επιστρέφουν στο τραπέζι και

δεν της μιλούν, για να της δείξουν ότι την αποδοκιμάζουν, αλλά της δίνουν άλλο ένα λουλούδι επειδή την αγαπούν και η αποδοκιμασία είναι αρκετή για τιμωρία. Οι λέξεις που σχηματίζει στο μυαλό της είναι αγγλικές και τις χτίζει κομματί-κομματί, έναν αμυντικό τοίχο που δεν θα διαπεράσουν ποτέ. Συντάσσεται στο πλευρό της σύμπας, στο πλευρό του ατσαλιού και του σωλήνα, στο πλευρό της τεχνολογίας που δεν φταίει για τα δικά της λάθη.

Τώρα στηρίζει τα γυαλιά ηλίου στο κεφάλι της και κοιτάζει χαμογελώντας τον κόμη, που βοηθά τη Δάφνη και το σύζυγό της να βγάλουν τις αποσκευές από το πορτ-μπαγκάζ. Έχει προγραμματίσει να επιστρέψει στη Νέα Υόρκη σ' ένα μήνα, κι αυτό που δεν ξέρει ακόμα είναι ότι θα εξαργυρώσει το εισιτήριό της και θα μείνει μέχρι να τελειώσουν τα λεφτά. Η καλύτερή της φίλη στον κόσμο μόλις ανέβηκε τρέχοντας τα σκαλιά και ανοίγει τώρα την κύρια είσοδο του νέου διαμερίσματός της. Αγκαλιάζει τον άντρα της και σκούζει από χαρά, επειδή τους βρήκε αυτό το σπίτι και είναι παντρεμένη και πλούσια και μόνο δεκαεννιά χρονών. Είναι έτοιμη να τρέξει προς τη μητέρα μου και να τη σφίξει με τον τρόπο που συνήθιζαν τα κορίτσια της εποχής. Η μητέρα μου κοιτάζει αλλού για μια στιγμή, κοιτάζει έξω, πάνω από τις κορυφές των λόφων στον ορίζοντα. Τότε ξεχειλίζει μέσα της ξανά μια αίσθηση, ακόμα καινούργια, ότι ξανοίγεται μπροστά της ένα λιβάδι που έμενε μονίμως κρυμμένο, ότι κοιτά από ένα παράθυρο περιμένοντας να δει σκοτάδι και βρίσκει, προς μεγάλη της έκπληξη, μια πλατιά θάλασσα που λάμπει στο φως του ήλιου. Ο ουρανός την καταπλήσσει, ποτέ δεν πρόκειται να είναι τόσο γαλανός

στη Νέα Υόρκη. Έχει διασχίσει τον Ατλαντικό πάνω σ' ένα πολυτελές υπερωκεάνιο, τον Ατλαντικό που είχε διασχίσει η μητέρα της χρόνια πριν, ανάμεσα στους επιβάτες της τρίτης θέσης, κατά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Έχει διασχίσει την Ευρώπη με αυτοκίνητο μαζί με τους πλούσιους νεαρούς φίλους της κι έναν ωραίο συνοδό· είδε τις ταπισερί του Μπαγιέ και ήπια τα κρασιά περιοχών που οι ρίζες τους πάνε πιο βαθιά από έθνη και σύνορα.

Για πρώτη φορά στη ζωή της είναι μόνη της, μακριά από την οικογένεια, την πατρίδα, τη σύγχυση πρώτης και δεύτερης γλώσσας, και της αρέσει η αίσθηση της αύρας στο πρόσωπό της. Ξέρει πώς φαίνεται ο κόσμος γύρω της. Κι αυτό είναι το μόνο που χρειάζεται να ξέρει.

Εκείνο που δεν βλέπει, τόσο μακρινό που θα μπορούσε να είναι το μέλλον, είναι ένα μικροσκοπικό σκοτεινό σύννεφο που υψώνεται στον ορίζοντα. Μαύρο στο κέντρο, ακτινοβολεί στις άκρες ένα παράξενο πράσινο φως. Είναι ένα σύννεφο που δεν ήθελε να ανυψωθεί από τη γη, ένα σύννεφο που δεν ήταν να σχηματιστεί, ένα σύννεφο απρόθυμο να βρέξει. Θα κρατήσει το φορτίο του όσο καιρό μπορεί αλλά, όταν έρθει ο καιρός, θα πέσει και θα φέρει πίσω το νερό σ' ένα νέο κανάλι. Είναι ένα σύννεφο που συνδέεται με την ιστορία μου, την ιστορία της κόρης της, η οποία θα πάει στην Ελλάδα τριάντα χρόνια αργότερα.